

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ธนาคารความดีกับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา หมู่ที่ 4 บ้านหนองขุย ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการธนาคารความดี หมู่ที่ 4 บ้านหนองขุย ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนจากการดำเนินงานธนาคารความดี หมู่ที่ 4 บ้านหนองขุย ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาค้างนี้ เป็นการศึกษเกี่ยวกับธนาคารความดีกับการพัฒนาชุมชน ดังนั้น การเลือกพื้นที่เพื่อการศึกษาในครั้งนี จึงต้องการพื้นที่ที่มีการดำเนินงานธนาคารความดีอยู่ในชุมชน หรืออีกอย่างหนึ่งคือ การใช้ธนาคารความดีเป็นเครื่องมือ (means) ในงานพัฒนา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมองหาพื้นที่ที่มีการดำเนินงานธนาคารความดีมากกว่าธนาคารความดีที่มีการฝากความดีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการทำกิจกรรมหรือเคลื่อนไหวในสิ่งที่เป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหาหรือสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชน

โดยผู้ศึกษาเริ่มจากการมองหาพื้นที่จากฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต งานวิจัย ซึ่งทำให้พบว่ามีชุมชนจำนวนมากที่มีการดำเนินงานธนาคารความดี แต่มีหนึ่งพื้นที่ คือ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการใช้ธนาคารความดีแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของคนในชุมชน โดยมีกุศโลบายในการทำความดีสามารถปลดหนี้ได้ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนการพัฒนา และมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้ศึกษาตัดสินใจเลือกพื้นที่ หมู่ที่ 4 บ้านหนองขุย ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่ในการศึกษาค้างนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ชัดเจนในเรื่องของการใช้ธนาคารความดีแก้ปัญหาชุมชน และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ก่อเกิดเป็นพลังชุมชน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ธนาคารความดีกับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา หมู่ที่ 4 บ้านหนองขุย ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี” มุ่งศึกษาประเด็นกระบวนการบริหารจัดการธนาคารความดี และผลที่เกิดจากการดำเนินงานธนาคารความดี ซึ่งประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ

คุณศิริโรธ จิตนิยม	ประธานธนาคารความดี
นายพลวัติ วรรณะ	นายทะเบียน
นายแรม เชียงกา	ประชาสัมพันธ์
นางธัญมล วัลลา	เหรัญญิก
นางสุภาวดี สุทธิบุตร	ผู้ช่วยนายทะเบียน
นางปาริชาติ ชื่นกลิ่นธูป	เลขานุการ

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำในชุมชน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธาน อสม. อสม. ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้ที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน และมีความรู้เกี่ยวกับธนาคารความดี
2. ชาวบ้านทั่วไปในชุมชน รวมไปถึงผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนจากการดำเนินงานธนาคารความดี
3. ชาวบ้านที่ร่วมเป็นสมาชิกและร่วมฝากความดีกับธนาคารความดี รวมไปถึงใช้ความดีเข้าถึงแหล่งทุนกับสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา “ธนาคารความดีกับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา หมู่ที่ 4 บ้านหนองขุย ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี” คือ ใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participatory observation) ใช้แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note) ในการจดรายละเอียดหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน จากการพูดคุย สัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ตลอดการศึกษา และเครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการสัมภาษณ์ อื่น ๆ ได้แก่ เครื่องมือช่วยจำ เช่น เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดโน้ต แผนที่หมู่บ้าน ฯลฯ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษา “ธนาคารความดีกับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา หมู่ที่ 4 บ้านหนองขุย ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี” ใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งจากการศึกษาเอกสาร และการสังเกตการณ์ ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ดำเนินไปตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study) การศึกษาจากเอกสารเป็นการศึกษา ค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แนวคิดเรื่องตัวชี้วัด แนวคิดเกี่ยวกับความดี แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ทั้งจากหนังสือ รายงานการวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์และอินเทอร์เน็ต รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารจากชุมชน

2. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการศึกษาชุมชนที่ผู้ศึกษาเฝ้าดูปรากฏการณ์ของสิ่งที่จะศึกษาอย่างตั้งใจและด้วยความรอบคอบ ซึ่งจะเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้ศึกษาจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานเกี่ยวกับธนาคารความดี เป็นการเก็บข้อมูลแบบเจาะลึก ซึ่งผู้ศึกษาจะเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ทำงานในธนาคารความดี และจากชาวบ้านที่ใช้ความดีเป็นเครดิตในการเข้าถึงแหล่งทุน

การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เนื่องจากบางกิจกรรมผู้ศึกษาไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เพียงแต่อาศัยการจดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เพื่อให้การสังเกตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เป็นวิธีการศึกษาชุมชนโดยผู้ศึกษาซักถามผู้ที่ให้ข้อมูลหรือผู้ที่ให้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ซึ่งจะใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) คือ การสัมภาษณ์ที่เกิดจากการพบปะโดยส่วนตัว ซึ่งอาจจะมีการนัดหมายไว้ก่อนคร่าว ๆ หรือการพูดคุยแบบเป็นกันเอง เป็นการสอบถามพูดคุย เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ชุมชน องค์การชุมชน กิจกรรมชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลและการถอดบทเรียน

การวิจัยเชิงคุณภาพ ช่วงขณะที่เก็บข้อมูลไม่ว่าจะเป็นการสังเกต การสัมภาษณ์ ข้อมูลเอกสารในสนามก็ตาม นักวิจัยจะใช้เวลาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปพร้อมกัน และนำผลวิเคราะห์ที่ได้มาปรับปรุงแนวคิด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หรือปรับยุทธวิธีเก็บข้อมูลใหม่

เพื่อให้ครอบคลุมข้อมูลในสนามอย่างครบถ้วน อันจะเพิ่มความแม่นยำของการวิจัยยิ่งขึ้น ฉะนั้น ช่วงการเก็บข้อมูลกับวิเคราะห์ จึงมิได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดเป็นสองช่วง แต่เป็น กระบวนการที่ควบคู่กันไป เพียงแต่ความเข้มข้นของกิจกรรมในแต่ละช่วงแตกต่างกัน (นิศา ชูโต, 2548, น. 224) ดังนั้น ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการจัดเก็บข้อมูลโดยเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ จนนำไปสู่การวิเคราะห์ สรุปรวมให้เห็นภาพชัดเจน